

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"חוקי היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

דיני

מקראות א'

בקשה:

נא לשלוח לכמה שיותר
אנשים כדי שיגיע הלכות
אלו לבתי בני ישראל,
לתועלת הציבור, וכך יש
לכם יד בהפצת תורה
ובהלכות נחוצות

לקבל הגליון כל שבוע במייל:

Paskenshtibel@gmail.com

אפשר להוריד
גליונות קודמים

[Archives - ארכיון](#)

לתרומות

לוקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"תוספי תוספים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שבונת מנחת יצחק פעה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

268

חקת [א"י] קרח [הר"ל] תשפ"ב

דיני מקוואות - א'

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

יסודות דיני מקוה

קדושת וטהרת כלל ישראל תלויה הרבה בטהרה במקוה, בטבילת אדם ובטבילת כלים, כל שכן בזמן שבית המקדש היה קיים שהיו הרבה דיני טומאה וטהרה נוגעים יותר, ולכן מצאנו תועלת גדולה להסביר להמון עם כמה יסודות בכשרות המקוה כדי שיבינו את יסודי דיני המקוה באופן השווה לכל נפש גם לאלו שאינם עוסקים בכשרות המקוה, ולכן בגליונות הקרובות בעוזה ש"ת נעסוק בדיני מקוואות, בכשרותם ופסולתם, כדי להרחיב ידיעות, השגות והלכות נחוצות בכלל ישראל.

מקוה ומעין

מים בידי שמים

א. כתיב בקרא (ויקרא י"א, ל"ו) "אך מעיין ובור מקוה מים יהיה טהור", ולמדו חז"ל (ת"כ) מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים, כלומר תנאי במי המקוה והצד השווה בין מעין ומקוה הוא, שלא יהיו המים שאובים בידי אדם אלא נאגרים בידי שמים דהיינו מאליהם (ש"ע י"ד סי' ר"א ס"ג), ויש ג' מיני מים הכשרים לטבילה, וכיבואר (אות ד' והלאה).

ב. **תיקון מים שאובים ע"י השקה.** יסוד ואחד מהדרכים לטהר מים שאובים הוא ע"י השקה (אות י"ט), דהיינו כגון שיש בור של מי גשמים וצמוד לו בור אחר עם מים שאובים. אם יש חיבור בין שתי הבורות כגון חלל פתוח בשיעור של שפופרת הנוד והמים עוברים דרכו בשיעור זה, אזי המים הפסולים נטהרים ע"י השקה ואפשר לטבול ולהטביל בה, וכשטובלים במים השאובים, נחשב כטובל במי גשמים (ש"ע סם ס"ב).

ג. **שיעור כשפופרת הנאד.** שפופרת הנאד פירוש, רוחב קנה שהיה על פי כלי של עור המחזיק משקה, והוא שיעור רוחב שתי אצבעות הסמוכות לאגודל שמתהפכות בחלל הנקב בריח (ש"ע סעיף מ'), ובשיעור של זמנינו הוא בערך 5-6 ס"מ (מ"ר הגר"י בלויא בפתחי מקוואות פ"ט אות ד' הע' י').

סוגי מים

ד. **מים חיים.** מים חיים הוא מים מן המעינות הנובעים מן האדמה או מן הנהרות הנמשכים מן המעינות ועדיין נמצאים במקום חיותם, ורק טומאת זב טעון טבילה במים חיים (רמב"ם פ"א מקוואות ה"ה, פ"ט ה"ח) ומים לטהרת המצורע וכן מים לאפר פרה אדומה לטהר טומאת מתים היה צריך למים חיים כדכתיב (חקת י"ט, י"ז) "ונתן עליו מים חיים אל כלי", והימים אינם נחשבים למים חיים. שאר טמאין נטהרין גם במים היוצא מן המעיין, בימים ובתוך מקוה.

ה. **מעיין.** מעיין הוא מים הנובעים מן האדמה או מן הנהרות וכולל גם מים מוכין ומלוחים, והן מטהרים בזוחלין דהיינו גם כשהמים זוחל ממקום למקום. גם הימים נחשבים כמעין לגבי זה שמטהר בזוחלין. המעיין והימים כשרים לטבילת כל הטמאין חוץ מהג"ל.

א. מקוה. מקוה של מי גשמים הינה בור שנאגרו בו מי גשמים בשיעור של מ' סאה, ללא תפיסת יד אדם, והמים עומדים נאגרים בלי שיזחל חוצה והוא הנקרא באשבורן (ש"ע סם ס"ב).

בדורות הראשונים

ז. כהקדמה לדיני מקוה, כדאי הוא לתת קצת רקע על השתלשלות הדברים עד שבאו למקוואות שאנו משתמשים בהן היום.
ח. **במעין.** לפני הרבה שנים ברוב מושבי ישראל סמכו על טבילה בנהרות ובמעיינות או בטבילה בבור שהיה מחובר למעין ע"י השקה כדין, והרוויחו בזה שהמים היו מתחלפים ולא היו נסרחים כמים עומדים, וכן הרוויחו בזה חששות של 'נתן סאה ונטל סאה' [ע"י ביאורו בגליון הבא] שבמעין לא קיים חשש זה.

ט. אבל זה היה כרוך בקשיים הרבה, קודם כל, לא בכל מקום יש נהר או מעין, וכן שפת הנהר הוא מקום גלוי, ועוד, המים במעין הוא קר מאד בפרט בחורף ובמקומות קרים, ולא היה שייך לחמם המים בגלל ריצת המים הטבעי במעין.

י. **גיגית בתוך הנהר.** בזמניהם, יש שנתנו עצה לתת אפשרות לטבול במים חמים גם כשהוא מחובר למעין, שלקחו גיגית גדולה המכילה לפחות כשיעור מקוה מ' סאה, ונקבוה נקב בגודל של כשפופרת הנוד כדי לטבול ממנה שם כלי, ותלו הגיגית ע"י שלשלאות של ברזל בתוך המעין, וסתמו את הנקב בברזא [מין פקק] ושפכו מים חמים אל תוך הגיגית.

יא. אלא שמים אלו שאובים היו, ולכן בשעה שנכנסים לטבול בגיגית זו, הסירו את הברזא הסותמת, כדי שיתחברו המים שבגיגית אל מי המעיין בדין השקה בשעת הטבילה, ואח"כ שוב סותמים את הנקב מדי כדי שלא יתקררו המים, והיתירו בנוי על יסוד של 'קבעו ואח"כ חקקו' שמתור (ע"פ הש"ך סי' ר"א סקכ"א).

יב. אלא שהרבה אחרונים פקפקו על עצה הנ"ל, מכמה טעמים, כגון שלא מהני דין 'קבעו ולבסוף חקקו' לגבי טבילה בכלי שהוא פסול דאורייתא (נודב"י י"ד ח"ב סי' קמ"ב, שו"ת רע"א סי' ל"ט, פת"ח סק"ז ועוד). ועוד שע"י שלשלאות תלויות אינו נחשב כמחובר לקרקע (שו"ת חת"ס, שו"ת אמרי א"ש סי' ע"ח).

יג. אח"כ תיקנו עצה שיהיה באופן המועיל, שיעשו בשולי הגיגית נקב אחד כשיעור מוציא רימון ולסתמו בסיד וצרוורות דרך בנין, וישאר סתום, כך שאין דין כלי על הגיגית אפילו אחר סתימתו, ואח"כ ינקבו נקב שני כשפופרת הנוד כדי לעשות השקה להכשיר המים שאובים שבתוך הגיגית, ובה יהיה הברזא, ולפתוח הברזא בכל עת שנכנסים לטבול בה, ושוב אח"כ מיד אפשר לסתום הנקב בברזא כדי שלא יתקררו המים (שו"ת מאיר נתיבים סי' י"א, שו"ת בית אפרים סי' נ"ג, שו"ת חת"ס סי' ר"ו, לחם ושמלה סקמ"ד).

א"י: 02-990-4001
אירופה: 44-203-519-3544
ארה"ב: 718-298-2416

להתודע.
התבלין למתיקות הדף היומי.
הצטרפו כעת לקבלת הגליון והשיעור היומי
והרְגִישוּ סיפוק עצום בלימוד הדף!

שעות קבלת הקהל "בחדר הוראה" רח' מנחת יצחק 20 ירושלים | טל: 052-7619332 | paskenshtibel@gmail.com
מים א-ה: 4:30 אה"צ עד 8:00 בערב | יום ו': 10 עד 11 בבוקר, ומשעה לפני הדלקת נרות

יד. במקוה. בהמשך הזמן קמו הפוסקים האחרונים והעדיפו להשתמש בהכשרת המים ע"י מקוה של מ' סאה מי גשמים כך שבקל אפשר לחמום המים, והאחרונים תיקנו שיהיה באופן המועיל בצורה שלא יהיה בה שום חששות, וזהו עיקר הדרך של הכשרת מקוה עד היום הזה, באופן שמוסיפים חומרות ועצות כדי שתהיינה כשרות לכל הדעות בלי שום מכשולים.

טו. בתחילה גם דרך זה היה קשה לקיים שהרי מים עומדים מתקלקלים במהירות באופן שמעלה סרוחן ולכלוך ולא תמיד יש ירידת הגשמים שאפשר להחליף ממנה המים. אלא זה היה אפשר לתקן בדרך הכשרת מים שאובים, כגון לבנות בור טבילה של מים שאובים שילידו יש בור של מי גשמים, ואפשר להכשיר המים שאובים ע"י 'השקה' כנ"ל, וכשמים בבור הטבילה מתלכלך, אפשר לרוקן המים ממנה ולמלאותו שוב במים שאובים ולהכשירו שוב ע"י השקה לבור הצמוד לו של מי גשמים.

טז. אלא שגם בזה היו קשיים, שהרי בזמנם לא היה ברזי מים בכל בית אלא היו צריכים לשאוב בדליים מהמעייין או מהבאר ולהעבירם אל המאגר של בור הטבילה, דבר שכרוך ביגיעה והשקעה רבה.

יז. ובהמשך הזמן שנתחדש ונתקנו מים זורמים בכל בית, שוב הפך בור מי גשמים להיות הפתרון המצוי והנוח לשימוש תמידית, בפרט אחרי שנתחדש כח החשמל שאפשר על ידו לרוקן המים בעזר משאבה, ובקלות אפשר להחליף המים בבור הטבילה, ואכן כיום נעשות כל המקוואות ממי גשמים.

בורות השקה זריעה

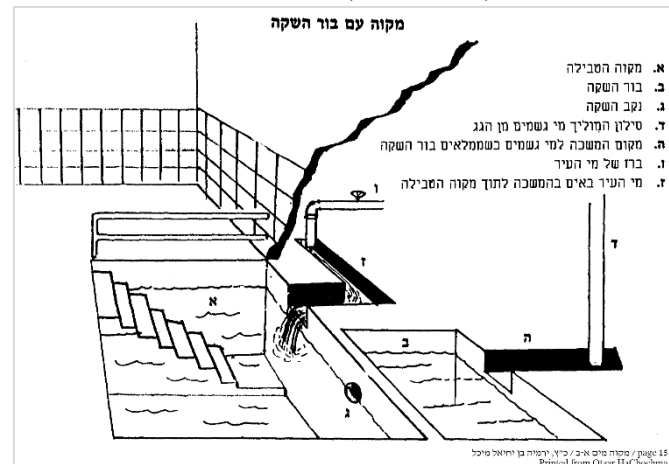
יח. ישנם בעיקר שני דרכים להכשיר מים שאובים שיהיה כשר לטבול ולהטביל בו והם 'השקה' ו'זריעה' וכיבואר, ובשנים קדמוניות היו שבחרו באחד מהדרכים, ובזמנינו בדרך כלל משתמשים בשני הדרכים יחד, כי לכל אחד ישנם מעלות וחסרונות וכשעושים את שניהם מרוויחים את המעלות שבשניהם, וכיבואר.

בור השקה

יט. 'השקה' הוא מלשון נשיקה ששני סוגי המים מתחברים ונושקין זה לזה (רש"י חולין דף כ"ו ע"ב ד"ה משהחמיץ, גלות עליות פ"ו מ"ח אות ג), ויש שלמדו אותו מקרא (ויקרא י"א, ל"ו) "אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור" (תורת כהנים שמיני פ"י פרשת ט', סמ"ג עשין רמ"ח, ש"ת הרא"ש כלל ל"א).

כ. 'בור השקה' בנינו הוא כך, שסמוך למקוה הטבילה עושים עוד מקוה, שלתוכה מקבלים את מי הגשמים וממלאים אותה לפחות מ' סאה, ומקוה זו נקראת 'בור השקה'. בכותל הגובל בין בור זה למקוה הטבילה עושים נקב באמצעיתו, בגובה כזה שמתחתיו יהיה עדיין שיעור מ' סאה, וממלאים מקוה הטבילה עם מים מהברז ממי העיר שדינו כמים שאובים, עד למעלה מהנקב, כדי שיתחברו המים השאובים שבמקוה הטבילה עם מי הגשמים דרך נקב השקה ויתכשרו המים השאובים (ראה בתמונה שנלקח מספר הנפלא 'מקוה מים' להגר"י כץ וברשותו, תשואת חן לו).

כא. ומעתה, מי הגשמים שבבור ההשקה נשארים שם לאורך ימים, בטריותם ובנקיותם, ואילו השימוש התמידי הוא במקוה הטבילה, שבו אפשר תמיד להחליף את המים בקלות.

השקה תמידית או לרגע

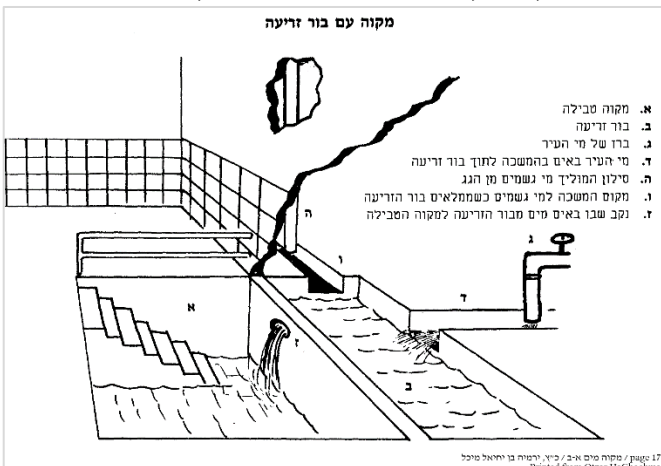
כב. נחלקו הפוסקים לגבי דין השקה, האם די להשיק המים זה לזה פעם אחת ואח"כ נשארים מים השאובים כשר לעולם על אף שיש פקק המפסיק בין המימות, או שצריכים השקה תמידית כדי להיות כשר לטבילה. מעיקר הדין נוקטים שמשפיק להשיקו לרגע ואח"כ נשארים המים לעולם בהכשרו (ש"ע ס"ב), אבל י"א שאם שוב סותמים הנקב עם פקק אז חוזרים המים לפסולתם כבתחילה (רבינו ירוחם הובא בש"ך ס"ק ק"ב).

כג. ומאחר שנחלקו בו הפוסקים, הרבה אחרונים החמירו שישאר הנקב פתוח בשעת הטבילה ובפרט בטבילה דאורייתא (גידולי טהרה בש"ת סי' י, ש"ת בית שלמה ח"ב י"ד סי' ס"ב בשם חת"ס, ש"ת ערוגת הבשם י"ד סי' קצ"ז).

בור זריעה

כד. אוצר זריעה הוא ג"כ כעין בור השקה, דהיינו שמים פסולים נכשרים ע"י מים הכשרים, אלא שבבור זריעה אופן הכשרת מים הוא קצת שונה מבור השקה. בבנין בור זריעה, עושים בור סמוך לבור הטבילה, וממלאים אותו עם מ' סאה מי גשמים והוא הנקרא 'אוצר זריעה', ועושים נקב בקיר בין אוצר הזריעה למקוה הטבילה, [ובדרך כלל הנקב הוא נמצא מעל מפלס המים שבתוך בור הטבילה] ופותחין ברז של מי העיר, לא לתוך בור הטבילה כמו בהשקה הנ"ל, אלא אל תוך אוצר הזריעה עד שהמים בתוכו עולים ושוטפים לחוץ דרך הנקב אל תוך מקוה הטבילה.

כה. לפני שמכשירים את המים שאובים בתוך אוצר הזריעה, מוודאים שבור הטבילה הוא ריק לגמרי ויבש בלי שום מים בתוכו, כך שלא יהיה בו שיעור ג' לוגין של מים שאובים הפוסל את המקוה כשהוא נמצא לפני שיש בתוכו מ' סאה של מים כשרים (ש"ע ס"ו), ואח"כ ממלאים את בור הטבילה ע"י שפיכת המים שאובים אל תוך אוצר הזריעה ושם נזרעה בתוכו ומתכשר ומתטהר, וכשמפלס המים באוצר הזריעה עולה ומגיע עד הנקב שבקיר, המים שוב נשפכים אל תוך בור הטבילה.

מעלות וחסרונות

כו. בבור השקה צריך הבלן לוודא שהמים בתוך בור הטבילה הגיע ושמלאו את נקב השקה, שאם לא הגיעו לנקב הרי לא נתכשר המים בתוך בור הטבילה אף פעם (ס' שאול שאל סי' קכ"ה אות ו', ליקוטי הערות על ש"ת חת"ס י"ד סי' ר"ב אות ד), וכן כשחוששים לדעות המצריכות השקה תמידית (לעיל אות כ"ג), צריך גם לוודא שהנקב ביניהם פתוח בשעת הטבילה ואין בו פקק. חשש זה אין בבור זריעה, שהרי כל המים שנשפכים בתוך בור הטבילה כשר הוא ואין צריכים לוודא שישאר בכשרותו.

כז. עירוב המים מבור השקה לבור טבילה. יש גם שחששו מפני עירוב במים מבור השקה לבור הטבילה. הן מצד הנקיות שהמים בתוך בור השקה הם מים עומדים ובמשך הזמן יתקלקלו ויהיו ויתערבו עם המים שבבור הטבילה. וכן מצד הדין שבמשך הזמן אחרי הרבה טבילות יתכן שיתערבו מי גשמים עם המים שאובים ויהיה הבעיה של 'נתן סאה ונטל סאה' (חזו"א י"ד סי' קכ"ג).

כח. בבור זריעה, קיים החשש של 'נתן סאה ונטל סאה' (ש"ך ס"ק ס"ג) וכן יש שחששו אם מקוה זוחלת יכולה לטהר השאובים שבאים לתוכה בעת שזוחלת (ש"ת מהר"ם שיק י"ד סי' קצ"ח, ש"ת עמק שאלה י"ד סי' ס"ב), וגם קיים חשש שמא לא ינגבו בור הטבילה לפני מילואו כך שיהיה חשש של ג' לוגין מים שאובים פוסלים את כל המקוה.

כט. בור השקה וגם זריעה. משום אלו חששות נוהגין להכשיר מקוה גם ע"י בור השקה וגם זריעה כך שיהיה כשר לכתחילה באופן המועיל, ויתבאר בעזרה ש"ת האופן בגליון הבא.

הגליון נכתב לרגל שמחת הבר מצוה של הבח' היקר ישעי' שלום רוקח נ"י בן הרד"ג ר' משה רוקח שליט"א מגדולי לומדי ומלמדי תורה לעדרו הצאן בניג' לונדון שיזכו לגדלו לתורה ולראות רק נחת דקדושה ממנו מו"מ לזקניו הרבה"ח ר' יהושע שמואל בלייער ולהרה"ח ר' אלעזר רוקח

הגליון נתרם ע"י הרב עמנואל בלכשטיין שליט"א מחשובי לומדי הכולל 'אהלי יוסף' רמת שלמה לרגל הכנסת בנו בברית של אאע"ה. שיזכו לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט ויר"ש מרובים